

NAUČNOISTRAŽIVAČKI PROGRAM INSTITUTA ZA FILOZOFIJU I DRUŠTVENU TEORIJU ZA PERIOD 2020-2025

O Institutu

Vizija Instituta je podsticajna, interdisciplinarna zajednica istraživača i istraživačica koja neguje pluralizam teorijskih perspektiva i istraživačkih orijentacija i funkcioniše kao međunarodno relevantan akademski centar izvrsnosti za humanistiku i društvene nauke.

Institut kreira ambijent za društveno i naučno relevantna, multiperspektivna i interdisciplinarna teorijska i empirijska istraživanja koja odražavaju metodološku i sadržajnu kompleksnost i izazove savremenog doba, uzimajući u obzir istorijske tokove.

Institut deluje u Srbiji i regionu kao primer posvećenosti doslednoj primeni i unapređenju dobrih praksi u teorijskim i empirijskim istraživanjima, stimulišući na taj način podizanje standarda akademskog rada u domaćem kontekstu i produktivnu saradnju sa relevantnim akterima kako u akademskoj zajednici, tako i van nje, čime se nastoji naglasiti značaj javne uloge društveno-humanističkih nauka.

Institut razvija studije angažovanosti u duhu multidisciplinarnosti i stalnog dijaloga, tematizujući društvena, kulturna i politička kretanja koja teže aktivnoj promeni zatečenog stanja, moć delovanja pojedinaca i zajednica. Istovremeno se Institut bavi i propitivanjem delotvornosti angažmana, emancipacije, solidarnosti i otpora, kako u širem društvenom kontekstu, tako i u okvirima svakodnevnog iskustva.

Ciljevi razvoja u petogodišnjem periodu:

1. Intenziviranje saradnje sa relevantnim inostranim institucijama i dijasporom kroz multiplikaciju zajedničkih aktivnosti, projekata i razmena, koja se ogleda u potpisivanju najmanje 12 novih sporazuma o saradnji sa definisanim zajedničkim aktivnostima;
2. Dupliranje udela nebudžetskih sredstava u ukupnom budžetu, što će omogućiti odvajanje budžetske linije za nove inicijative i programe i podršku stručnom usavršavanju zaposlenih;
3. Stvaranje sistemskog okvira podrške razvoju kadrova kroz formiranje fonda za usavršavanje istraživača i istraživačica i unapređenje mentorskog rada sa mlađim istraživačima i istraživačicama;
4. Povećanje međunarodnog uticaja i podizanje kvaliteta naučne produkcije Instituta kroz indeksiranje časopisa Instituta u relevantnim bazama i dupliranje udela objavljenih radova istraživača i istraživačica Instituta u indeksiranim međunarodnim časopisima.

5. Zasnivanje novih i uključivanje u postojeće postdiplomske studije u okviru polja delatnosti Instituta, u skladu sa zakonskim mogućnostima.

Ovi kros-sektorski ciljevi su obrazloženi u narednim pasusima gde je svaki segment delovanja Instituta obrađen posebno. Izvođenje ovog plana pretpostavlja aktivno delovanje grupa unutar Instituta (Grupa za studije angažovanosti i Grupa za praktičnu filozofiju i socijalnu ontologiju) i laboratorija Instituta (EduLab: Laboratorija obrazovnih strategija, ShoahLab: Laboratorija za izučavanje Holokausta, DigiLab: Laboratorija za digitalnu sociometriju, GenLab: Laboratorija za istraživanja roda, Laboratorija za aktivno građanstvo, Laboratorija za studije filantropije, solidarnosti i brige).

Institut će nastaviti da neguje inkluzivan demokratski način rada kroz zajedničke deliberacije u vezi sa važnim aspektima delovanja u kojima ravnopravno učestvuju svi zaposleni.

Program događaja

Institut ima izuzetno bogat program događaja koji dozvoljava svakom istraživaču i istraživačici bez obzira da li je formalno deo akademske zajednice ili ne da predstavi svoj rad i učini ga vidljivim. U narednom periodu, ova produkcija bi trebalo da se nastavi i i sistematizuje na način koji izbegava hiperprodukciju i tako omogućava postojećoj i potencijalnoj publici da participira u pomenutim aktivnostima Instituta.

1. Tradicionalna tribina Instituta sredom bi trebalo da nastavi svoj život kao format koji omogućuje i renomiranim, ali i mlađim i još neafirmisanim istraživačima i istraživačicama da predstave svoj rad. Takođe, u tribinski program bi se uvrstili i ciklusi predavanja koji bi odgovarali na potrebe laboratorija i grupa Instituta i godišnji ciklus predavanja koji se završava dodelom Nagrade za kritičko-teorijski angažman Miladin Životić.
2. Poludnevni tematski seminari – kritička čitanja aktuelnih i relevantnih knjiga i tekstova domaćih i stranih autora. Ovaj format je već prepoznat kao efikasan i zahvalan za otvaranje debate o mnogim važnim temama sa gostima Instituta, jer omogućuje balans između dublje analize i trajanja skupa, kao i učešće istraživača i istraživačica iz domaće akademske zajednice, čime se efekti ne ograničavaju samo na Institut.
3. Nacionalne, regionalne, a pre svega međunarodne konferencije su događaji po kojima je Institut prepoznat u domaćoj javnosti, zahvaljujući velikim konferencijama Grupe za studije angažovanosti u prethodnih 6 godina. Institut bi trebalo da svake godine organizuje jedan međunarodni naučni skup ovog formata sa uglednim stranim gostima, u sklopu svog nastojanja da proširi domete na širu publiku i da otvori suštinski dijalog o relevantnim temama. Projekti Instituta i široka međunarodna saradnja koju istraživači i istraživačice neguju osigurava mogućnost za takvo planiranje.

4. Doktorski seminari su novi format koji bi trebalo uvesti u program događaja instituta, a gde bi mlađi istraživači i istraživačice Instituta imali prostor da organizuju seminare na teme od značaja za njihov rad u koji bi uključili akademske predstavnike i predstavnice iz Srbije i, gde postoje mogućnosti, regiona. Ovaj vid događaja bi trebalo da podstakne unapređenje kvaliteta rada mlađih istraživača i istraživačica u Srbiji generalno.
5. Ciklus javnih tribina namenjenih široj publici – obrazložen pod *Javni angažman*.

Projektni portfolio

Zahvaljujući prioritizaciji projektne naučne saradnje i brojnim vezama sa međunarodnom akademskom zajednicom, kao i značajnom udelu istraživača/ica povratnika, Institut je u poslednjih nekoliko godina uspeo da značajno ojača projektnu saradnju sa međunarodnim akademskim institucijama. Plod ovakve vizije su, između ostalog, jedan dobijeni Horizon 2020 projekt, dva projekta koje finansira Volkswagen fondacija, jedna Erasmus+ Jean Monnet mreža, nekoliko Cost mreža u kojima učestvuju istraživači i istraživačice sa Instituta.

U naredne četiri godine, Institut će uložiti snage u proširivanje projektnog portfolia, kako u oblastima u kojima je Institut već prepoznat na osnovu dobijenih projekata iz programa studija angažovanosti – pre svega teorije društvenih pokreta i teorije (deliberativne) demokratije, politika identiteta i Drugog, te rodne teorije, tako i onih manje zastupljenih iz oblasti filozofije i humanistike. Od ključnog je značaja širenje mreže partnera koji Institut prepoznaju kao kvalitetnu partnersku instituciju u okviru međunarodnih programa, pre svega novog programa za nauku Evropske unije – Horizon Europe.

Institut će uložiti dodatne napore u osnaživanje laboratorija instituta koje imaju značajan potencijal za konkretizaciju svojih aktivnosti kroz projekte i saradnju sa drugim institucijama u zemlji i inostranstvu.

Na nacionalnom planu, Institut će pružati svu neophodnu podršku naporima istraživača i istraživačica da se dobiju sredstva Fonda za nauku Republike Srbije i druga nacionalno dostupna sredstva.

Izdavaštvo Instituta

Institut poseduje bogat izdavački program u okviru kojeg je, poslednjih godina, stavljen naglasak na ediciju *Disput* koja omogućuje izdavanje zbornike o relevantnim istraživačkim temama koje Institut obrađuje. Uvedena je nova edicija *Minima* u okviru koje se objavljuju kraća izdanja u vidu polemike između tekstova dva ugledna autora sa uredničkim uvodom. Najznačajniji izdavački poduhvat Instituta – časopis *Filozofija i društvo* je indeksiran na relevantnim svetskim listama – Scopus i Emerging Sources Citation Index (ESCI).

Institut će nastaviti rad za ispunjavanje uslova potrebnih za uvrštavanje časopisa u najprestižniju Arts and Humanities Citation Index (AHCI) listu, čime bi se potvrdio strateški pravac internacionalizacije i dizanja standarda. Od 2020. Institut izdaje i novi časopis na srpskom *Kritika: časopis za filozofiju i teoriju društva* namenjen regionalnoj publici, za čiji razvoj će Institut obezbediti sve uslove, nastojeći da obezbedi visoku kategoriju u okvirima domaće naučne zajednice.

Naglasak će biti na pružanju pune podrške uredničkom timu oba časopisa kako bi se osigurao kvalitet i najviši standardi primenjivi u ovoj oblasti izdavaštva. Kada su u pitanju edicije Instituta, radiće se na preuređenju edicija, koje bi se nastavilo kako bi se istakle tri grane: 1) monografije u saradnji sa renomiranim izdavačima koji mogu da obezbede plasiranost ovih izdanja i njihovu promociju, 2) zbornici o temama od značaja za delatnost Instituta, 3) edicija kratkih polemičkih izdanja (*Minima*). Sve ove tri grane treba da dobiju novi i prepoznatljiv izgled, na čemu će se raditi sa urednikom izdavačke delatnosti.

Pored ove tri već etablirane grane izdavaštva, radiće se i na novim edicijama. *Legat angažovane misli* bi trebalo da otvori prostor za izuzetna starija teorijska i naučna dela koja su ostavila traga na istoriju i društva našeg regiona (Dimitrije Tucović, Miladin Živoić, Zagorka Golubović, Žarana Papić, Laszlo Sekelj, itd). Edicija *Šansa* bi trebalo da pruži priliku da se, kroz javne pozive, mladim istraživačima i istraživačicama iz zemlje i regiona omogući prostor za predstavljanje svojih radova u vidu kratkih monografija. Time bi se dodatno osnažila komponenta podrške mlađima koja predstavlja deo misije Instituta već celu deceniju.

Dodatan napor je potrebno uložiti u osnaživanje saradnje sa renomiranim izdavačkim kućama i promociju izdanja Instituta u javnosti. Svako izdanje treba da prati esejistički prikaz koji bi bio namenjen široj publici i popularizovao izdanja Instituta, u saradnji sa nekom od dnevnih novina ili nedeljnika. Takođe, plan je da se obezbede dodatna sredstva za tehničku podršku izdavaštvu, na prvom mestu za lekturu institutskih izdanja na svim jezicima.

Javni angažman

Kriza autoriteta nauke i izazovi sa kojima se sreće stručnost u Srbiji nameću potrebu da jedna institucija koja utemeljenje studija angažovanosti definiše kao svoju programsku orijentaciju razvije i program promocije teorije i istraživačkih rezultata u široj javnosti. Misija Instituta se ne završava samo u akademskoj javnosti, već zahteva da se pojmovi i koncepcije prenesu u polje javnog mnjenja i utiču na podizanje kvaliteta nivoa debata koje se vode u našem društvu.

U tom smislu, svaki istraživač i istraživačica mogu da doprinesu sopstvenim nastupima i iznošenjem teorijskih i empirijskih uvida u javnosti. Zadatak angažovane institucije jeste da ponudi tumačenja društvenih fenomena zasnovana na rezultatima istraživanja kako bi poboljšala razumevanje stvarnosti i njene kompleksnosti.

Svaki istraživač i istraživačica Instituta će biti podstaknut/a da objave jedan tekst po semestru, u nekom od dnevnih listova ili nedeljnika sa kojima je Institut uspostavio saradnju. Ovo je posebno značajno ako se ima u vidu uslovljena potreba da se rezultati finansiranih projekata diseminiraju široj javnosti. Svaki veći događaj će biti praćen javnom debatom koja će biti namenjena široj publici i organizovana u saradnji sa kulturnim centrima ili fondacijama sa kojima Institut sarađuje.

Institut će razviti i strategiju produkcije video sadržaja sa intervjuima, predavanjima i drugim oblicima digitalne saradnje sa međunarodnom mrežom saradnika i saradnica koji bi trebalo da doprinesu vidljivosti i preciziranju teorijskih koncepata u regionalnoj javnosti.

Pored toga, Institut će nastaviti da stimuliše mlađe istraživače i istraživačice da rade na novim projektima sa Centrom za promociju nauke, sa kojim je već uspostavljena dobra saradnja na popularizaciji teorije i istraživanja.

Na posletku, ali ne manje važno, Institut će podsticati svoje istraživače i istraživačice da aktivno učestvuju u kreiranju politika, kako u naučnom i obrazovnom sistemu, tako i u drugim oblastima gde mogu da pruže doprinos svojom stručnošću. U tom smislu je važno dalje profilisanje laboratorija instituta, koje imaju značajan potencijal da budu prepoznate kao ekspertski centri sa kvalitetnim podacima.

Međunarodna saradnja

Ova komponenta delatnosti Instituta već duže vreme zauzima izuzetno važno mesto i taj trend će se nastaviti i u narednom periodu. Potpisivanja ugovora o saradnji sa relevantnim institucijama bi trebalo da donesu preciznije definisane mogućnosti razmene istraživača i istraživačica. Institut bi trebalo da formalno postane deo različitih tematskih mreža u okviru disciplina koje pokriva (asocijacije i konzorcijumi na evropskom i globalnom nivou).

Institut prepoznaje značaj mobilnosti istraživača i istraživačica kroz podržavanje odlazaka na postdoktorske studije i istraživačke boravke u inostranstvu, a paralelno želi da (u skladu sa prostornim kapacitetima) poveća broj stranih gostujućih istraživača/ica kao i da pomogne njihova terenska istraživanja u Srbiji.

Međunarodna komponenta rada bi trebalo da se ogleda i u savetodavnim telima Instituta u koje bi bili pozvani naši dugogodišnji saradnici iz inostranstva, kao i istraživači i istraživačice iz dijaspore. Formiraće se akademski savet koji bi trebalo da čine renomirani gosti Instituta, kao garancija njegove nezavisnosti i ukotvljenosti u međunarodne tokove. Učešće u radu ovih tela bi bilo značajno za usmeravanje pravaca razvoja u budućnosti, kao i za objektivnu evaluaciju postignuća Instituta. Takođe, ovakvo profilisanje bi pomoglo Institutu da proširi svoju mrežu saradnika među pojedincima i institucijama.

Institut će nastaviti da razvija dugoročnu saradnju sa kulturnim centrima i ambasadama koje imaju fondove za podršku nauci i obrazovanju, kao i sa fondacijama koje imaju predstavništvo u Srbiji.

Saradnja u Srbiji i jugoistočnoj Evropi

Važna komponenta međunarodne saradnje koja proističe iz nasleđa Instituta jeste regionalna saradnja, koja je do sada bila stimulisana različitim događajima u koorganizaciji Instituta i drugih institucija iz regiona. Pre svega, saradnja je negovana sa Centrom za napredne studije jugoistočne Evrope Univerziteta u Rijeci, Centrom za studije jugoistočne Evrope Univerziteta u Gracu i Friedrich Ebert Dialogue Southeast Europe sa sedištem u Sarajevu.

U narednom periodu, posebna pažnja će biti posvećena potpisivanju ugovora o saradnji sa akademskim institucijama u regionu (Skoplje, Tirana, Sarajevo) i osmišljavanju zajedničkih projekata i inicijativa koje bi trebalo da vode daljem jačanju akademskog umrežavanja u regionu, sa Institutom kao centralnom tačkom. U tom smislu, projekti koji vode ka boljem međusobnom razumevanju i prevazilaženju već tradicionalizovanog otpora na nacionalnim osnovama će svakako imati podršku Instituta, baštineći viziju Miladina Životića.

Posebno treba istaći potrebu za većim angažmanom Instituta unutar okvira domaćih naučnih tela i struktura, kao što su matični Univerzitet u Beogradu i Zajednica instituta Srbije. Takođe, Institut će intenzivirati kontakte i saradnju sa pojedinačnim domaćim akademskim institucijama i relevantnim predstavnicima civilnog društva koji imaju istraživačku produkciju ili se bave delatnostima koje se po oblasti i ciljevima podudaraju sa misijom laboratorija Instituta.

Nasleđe Instituta

Oslanjajući se na nasleđe Praksis škole kao polja angažovane misli, Institut je u centar svojih istraživačkih aktivnosti postavio studije angažovanosti. Kao što su susreti Praksis škole (Korčulanska škola) bili jedinstvena mesta susreta različitih tradicija i teorijskih pravaca, Institut bi u narednom periodu trebalo da posvećenije nastavi svoju misiju stvaranja inkluzivnog okvira za kritičko i multiperspektivno promišljanje najvažnijih problema društva.

U periodu koji dolazi, Institut će nastojati da svojim delovanjem i strateški planirano postane kuća legata različitih uglednih teoretičara našeg regiona. Ovaj poduhvat je već započet sa uspostavljanjem legata Vladimira Vukićevića, Slobodana Bosnića i Milorada Mide Belančića. Poseban naglasak ćemo staviti na dobijanje saglasnosti za legatate nekadašnjih saradnika i saradnica Instituta.

Takođe, prateći viziju koja je dovela do uspostavljanja godišnje nagrade za kritičko-teorijski angažman Miladin Životić, nastojanja će biti usmerena na uspostavljanje postdokorskog

programa pod simboličnim nazivom „Praksis“ namenjenog mladim istraživačima i istraživačicama iz inostranstva koji se bave studijama angažovanosti u kontekstu jugoistočne Evrope.

Učešće u postdiplomskim studijama

Institut će posebnu pažnju posvetiti razvijanju kurikuluma jednog interdisciplinarnog akademskog programa u oblastima u kojima poseduje jedinstvenu ekspertizu u regionu, a to su pre svega studije angažovanosti, viđene kroz prizmu društvenih pokreta i teorije (deliberativne) demokratije, te rodnih/feminističkih teorija. Da bi se ostvarila ova komponenta, potrebna je bliska saradnja sa institucijama visokog obrazovanja u Srbiji i/ili regionu, imajući u vidu da zakonski okvir u Srbiji ne dozvoljava da instituti budu nosioci postdiplomskih studija. Na prvom mestu, istražiće se mogućnosti saradnje sa katedrama fakulteta političkih nauka i filozofskih fakulteta, kao i uspostavljanje studija pri Univerzitetu.

Biblioteka

Posebna pažnja će biti posvećena indeksiranju biblioteke Instituta u Cobiss i formiranju elektronske biblioteke otvorenog tipa. Ovaj digitalni arhiv bi trebalo da bude javno dostupan i da sadrži sva izdanja Instituta od početaka njegovog izdavaštva do savremenih izdanja koja nisu u slobodnoj prodaji.

Institut će tražiti od nadležnih tela prostorije koje bi mogle da prime legate čiji obim će se značajno širiti u narednom periodu.